

Uitnodiging

Ontwerp mee aan varkenshouderij voor gezonde dieren en mensen

We nodigen u uit voor een spannende zoektocht naar nieuwe houderijvormen voor varkens. Met visionaire beelden voor de langere termijn, maar ook met hele praktische vernieuwingen voor morgen als resultaat. In een gezelschap van praktijkmensen en onderzoekers geeft u vorm aan de varkenshouderij van overmorgen.

Kunnen we een goede diergezondheid en een beperkt risico voor de volksgezondheid verenigen met de vele andere eisen die tegenwoordig aan de veehouderij worden gesteld? Hoe vallen welzijn, milieu, economie, publieke transparantie en landschappelijke inpassing te verenigen met een leefomgeving die mensen en dieren niet onnodig ziek maakt? Dat is de uitdaging van het project 'Veehouderijsystemen voor gezonde dieren en mensen', dat door CVI, Livestock Research en Alterra wordt uitgevoerd. Samen met mensen uit de praktijk willen we deze uitdaging aangaan en via concept-ontwerpen antwoord geven op deze vragen. Dit proces zal eveneens leiden tot inzicht in de belangrijke gebieden voor onderzoek & ontwikkeling in de nabije toekomst. Als casus is de varkenshouderij gekozen, maar kennis die het project oplevert is diersoortoverschrijdend toe te passen.

De uitdaging

Een houderijsysteem met gezonde dieren lijkt op het eerste gezicht vanzelfsprekend, omdat het in ieders belang is. In de praktijk blijkt dat echter toch minder vanzelfsprekend, getuige het hoge antibioticagebruik in verschillende veehouderijsectoren, gevonden afwijkingen aan de slachtlijn en een gedwongen afvoer van dieren die vaak hoger is dan nodig. Daar bovenop komen nog eens de risico's voor de volksgezondheid die met de veehouderij verbonden zijn, van antibioticaresistentie tot zoonosen. Nieuwe ontwikkelingen in de veehouderij, bijvoorbeeld naar meer diervriendelijker systemen, zijn niet vanzelfsprekend goed voor de gezondheid van dieren, en leveren mogelijk ook nieuwe risico's op voor de gezondheid van mensen. Gezondheid in veehouderijsystemen hangt nauw samen met vrijwel alle andere aspecten van dierlijke productie. Die samenhang maakt het lastig om diergezondheid in systemen te

In het kort

In een vijfdaags ontwerpatelier ontwerpt een diverse groep van mensen uit de praktijk en onderzoeksweld houderijsystemen voor varkens die gericht zijn op een hoge diergezondheid en lage risico's voor de volksgezondheid. Tegelijk moeten de ontwerpen voldoen aan andere duurzaamheidsdoelen die we voorzien voor de komende tien jaar.

Doel is om te bekijken of gezonde dieren en mensen zijn te verenigen met heel andere eisen die aan de veehouderij worden gesteld.

De ontwerpaanpak is gebaseerd op ervaring in projecten als Varkansen en Pluimvee met Smaak. De ervaring leert dat de aanpak tot veel nieuwe ideeën leidt, zowel voor het hele bedrijf als voor onderdelen. Bovendien is de samenwerking in een diverse groep van meerwaarde.

U wordt met deze brochure uitgenodigd om deel te nemen. **De data zijn 23 oktober, 1 en 2 november (met overnachting), 12 en 20 november.** De lokatie is centraal gelegen in het midden van Nederland.

verbeteren zonder naar het grotere verband te kijken. Dat vergt een systeembenadering, waarin kennis en ervaring uit veel verschillende domeinen wordt geïntegreerd.

De aanpak

Een goede manier om dat te doen is via ontwerpen. Ontwerpprocessen integreren oplossingen voor verschillende aandachtsgebieden in een werkend geheel. Door daarbij niet direct naar de oplossingen te kijken, maar een meer methodische aanpak te kiezen, is kennis en ervaring uit heel verschillende domeinen met elkaar te verbinden. Dit is succesvol gedaan in een aantal eerdere herontwerptrajecten in de veehouderij, zoals Varkansen en Pluimvee met Smaak.

Het ontwerpproces bestaat uit een aantal fasen, waarin het ontwerpen zelf wordt afgewisseld met evaluatie en toetsing van de resultaten. In het najaar van 2012 organiseren we het eerste ontwerpatelier, dat bestaat uit vijf dagen verspreid over ongeveer een maand. In die vijf dagen werken we toe naar een of twee concept-ontwerpen, waarin we verwachten dat de dieren gezond zijn en de risico's voor de volksgezondheid aanvaardbaar, terwijl die ontwerpen tegelijkertijd voldoen aan de belangrijke duurzaamheidseisen voor de komende tien jaar.

Achtergrondinformatie & uitgangspunten

Het ontwerpatelier begint niet vanaf nul. Aan het begin ligt er al veel materiaal, verzameld uit eerdere projecten, zoals de ontwerpdoelen, de programma's van eisen van het varken, en een fors begin van het zogenoemde morfologisch functiediagram. Dat materiaal is minimaal een week van tevoren beschikbaar, en zal ook kort worden toegelicht op de eerste dag.

Globaal programma

Globaal ziet het programma voor die vijf dagen er als volgt uit:

Dag 1: uitgangspunten, doelen, ontwerpstrategieën, speerpunten

Dag 2: kritische functies (dat zijn functies in het systeem die wezenlijk zijn voor het succesvol combineren van verschillende doelen: bv. *wroetgelegenheid bieden*); oplossingen bij kritische functies (op welke manier kun je *wroetgelegenheid* realiseren én de gezondheid waarborgen); reflectie op ontwerpstrategie; avondprogramma. Dag 2 en 3 sluiten op elkaar aan, en er is een overnachting.

Dag 3: Basisordening functies; verder met kritische functies en oplossingen;

Dag 4: Samenhangende ontwerpen op basis van het zg. morfologisch functiediagram (een matrix met functies en oplossingen) deel I;

Dag 5: Samenhangende ontwerpen op basis van morfologisch functiediagram; deel II.

Praktische zaken

Onkosten en dagvergoeding

We kunnen u een dagvergoeding + reiskostenvergoeding aanbieden, al verwachten we dat uw tijdsinvestering in het ontwerpatelier op zich al de moeite waard zal zijn!

Deelname

Als u deelneemt willen we graag dat u dat voor de volle vijf dagen doet. Het ontwerpteam maakt een gezamenlijk leerproces door. Dat proces wordt verstoord als deelnemers delen daarvan missen en weer moeten aanhaken.

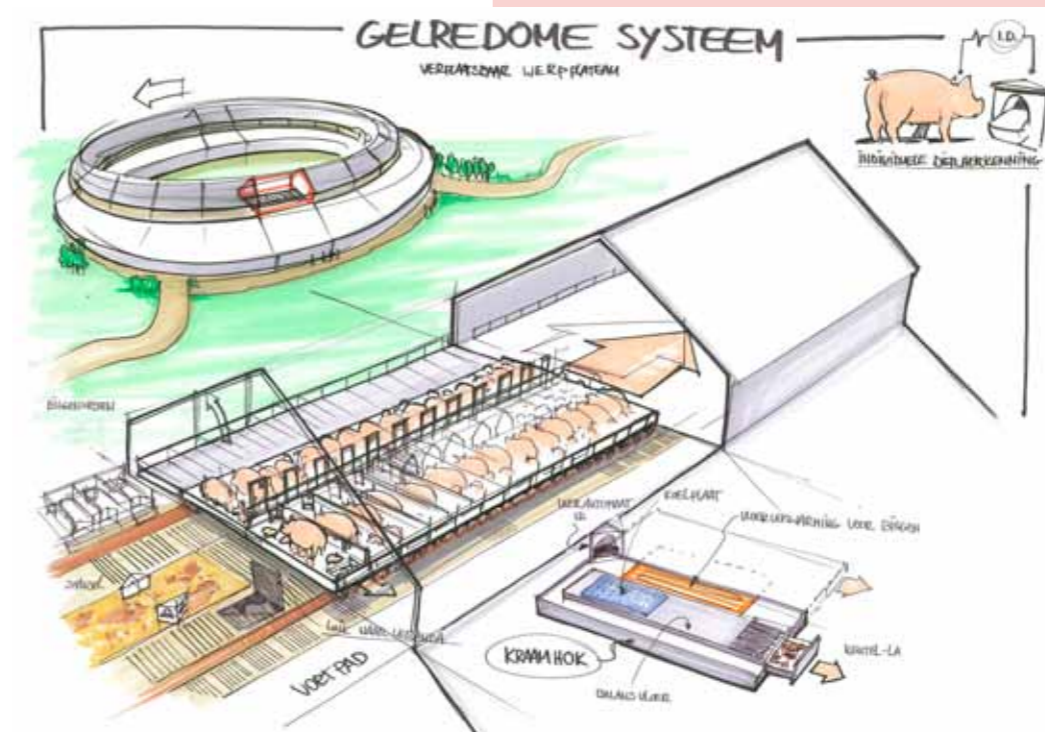
Overnachting

De combinatie van dag 2 en 3 met een overnachting is bewust gekozen om met elkaar in een stroomversnelling te komen, en een avondprogramma te kunnen organiseren. Natuurlijk kunnen we u niet verplichten om te blijven overnachten, maar we stellen het wel zeer op prijs.

De ontwerpdoelen voor het ontwerpatelier

De uitdaging van het atelier zit hem in het verbinden van gezondheid met andere eisen van duurzaamheid. We hebben daarbij gekozen voor een niveau dat we binnen nu en tien jaar verwachten. Een aantal ontwerpdoelen staat daarmee al bij voorbaat vast. We noemen de belangrijkste hieronder:

- **Diergezondheid:** De varkens zijn gezond. Ziekte is net zo'n incident als bij mensen. De uitval bij biggen, zeugen en vleesvarkens ligt onder de 2%. Antibioticagebruik is uitsluitend curatief en ligt onder de 1 dd/dier/jaar.
- **Volksgezondheid:** het bedrijf vormt geen groter risico voor de gezondheid van mensen in de omgeving of consumenten, dan een modern varkensbedrijf in 2012.
- **Dierenwelzijn:** het varken kan in haar ethologische behoeften voorzien; ingrepen zijn niet meer nodig
- **Lokaal milieu:** de uitstoot van fijnstof, geur en ammoniak is minimaal beperkt tot het wettelijk niveau van 2013
- **Landschap:** het bedrijf is landschappelijk inpasbaar, en maakt waar mogelijk functioneel gebruik van dat landschap.
- **Markt:** het houderijsysteem wordt maatschappelijk herkend en erkend als diervriendelijk, en produceert zo mogelijk een onderscheidend product.
- **Economie:** het systeem maakt bedrijfseconomisch rendabele productie mogelijk.

<< Eén van de resultaten uit het ontwerpatelier van Varkansen

Deelnemers

Voor het ontwerpatelier zoeken we een groep die een team kan vormen. Het liefst hebben we een stabiele groep: deelname verplicht tot alle dagen aanwezig zijn.

De ideale samenstelling is ongeveer als volgt:

- Een aantal innovierend ingestelde varkenshouders en dierenartsen
- Humaan artsen
- Generalisten op het gebied van systeemontwerp: architect, agro-engineering (zo mogelijk uit bedrijfsleven)
- Een of twee betrokken *outsiders* / burgers (maatschappelijk perspectief)
- Een aantal onderzoekers vanuit CVI, Wageningen UR Livestock Research en Alterra
- Monitor proces + verslaglegger
- Gespreksleider / facilitator

We zoeken mensen die met een open blik op zoek gaan naar verrassende ideeën vanuit een drang naar vernieuwing.

Over het project

Het project 'Veehouderijsystemen voor gezonde dieren en mensen' wordt gefinancierd door het ministerie van EL&I in het kader van het Kennisbasis-onderzoek (KB-12-006.01-004 en KB-16-002.02-004), en wordt uitgevoerd door onderzoekers van het CVI, Livestock Research en Alterra, welke alledrie onderdeel zijn van Wageningen UR.

Meer informatie en contact:

Arni Janssen
Wageningen Livestock Research
Postbus 65
8200 AB Lelystad
arni.janssen@wur.nl
0320-237205

Over 'gezonde dieren'

Wat bedoelen we eigenlijk met 'gezonde dieren'? Van Dale geeft als betekenis voor gezond: 'lichamelijk in orde, niet ziek'. Andere definities zijn breder van aard: gezondheid is "een *toestand* van volledig welzijn, zowel fysiek, mentaal als sociaal en niet alleen een afwezigheid van ziekte of zwakte".

De veterinaire definitie van gezondheid is de afwezigheid van klinische symptomen. Deze is dus beperkt tot de afwezigheid van (observeerbare) ziekte.

Gezondheid is echter naast een *toestand*, ook een *mogelijkheid*. Gezondheid maakt het mogelijk om zodanig om te gaan met verstoringen die tot ziekte kunnen leiden, dat je er niet ziek van wordt. Termen als weerstand en robuustheid duiden op deze *mogelijkheid*.

Er zijn zowel morele, als maatschappelijke en economische motieven voor 'gezonde dieren'. Moreel gezien wil je het lijden van dieren door ziekte zoveel mogelijk voorkomen. Een gezond dier is in principe ook productiever, en daarmee economisch aantrekkelijker. Maatschappelijk gezien is de gezondheid van dieren nauw verbonden met de maatschappelijke eis van dierenwelzijn. In het consumentendenken is er bovendien een link tussen de gezondheid van het dier en de gezondheid van de producten.

Vanwege deze verschillende redenen hanteren we in dit project een bredere definitie van gezondheid en gezonde dieren:

Een dier is gezond als het geen klinische symptomen heeft én in een zodanige mentale, fysieke en sociale toestand verkeert dat het goed kan omgaan met verstoringen die in zijn leefomgeving kunnen optreden zonder ziek te worden (allostase).

Gezondheid van een dier is daarmee dus tegelijk een toestand en een mogelijkheid/capaciteit van het dier.

